

С.Д. Крижицький, В.І. Назарчук

РОЗКОПКИ В ОЛЬВІЇ У 2009 Р. НА ДІЛЯНКАХ Б-III ТА Т-3

During excavations in 2009 at the new area B-III in the north-western part of Olbia the remains of a Hellenistic dwelling structure situated near the city defensive wall have been discovered; its planning is partly revealed and one of basement rooms have been studied. Also the research of a dwelling house with the order at the area T-3 has been recommenced. Preliminary revealed planning of a series of rooms to the east from the inner yard of a house needs to be specified; excerpts from its laying were made in the 2nd and the 4th centuries.

У 2009 р. у північно-західній частині Ольвії невеликою площею (близько 40 м²) було розпочато дослідження нової ділянки — Б-III. Названа так за локалізацією на загальному плані Ольвії 1989 р., ця ділянка розташована за 60 м на південний захід від розкопаних у 1907—1908 рр. залишків північних міських воріт та за 100 м на північний північний схід від ділянки СЗ із рештками міської забудови. Раніше ця територія не досліджувалася. Розкопки мали рятувальний характер і були спричинені виявленням будівельних кам'яних залишків при прокладці водогону. Верхні шари ґрунту над вказаними залишками, ймовірно, були зрізані неодноразовою нівеляцією цієї території в 1970-х рр. під ґрунтову дорогу і при спорудженні службових будівель заповідника. Рештки об'єктів залягають майже одразу під сучасною поверхнею.

У результаті досліджень тут розкрито південно-східний кут житлового будинку елліністичного часу, що включав підвальне приміщення, південно-східний кут сусіднього з ним наземного приміщення і ділянку череп'яної вимостки вулиці, що проходила повз будинок з півдня. Орієнтація решток (ймовірно, розкрито частину південно-східного зовнішнього фасаду житлового комплексу) — із заходу на схід з відхиленням близько 20° до південного заходу, що, ймовірно, відповідає давньому рельєфу. Нижче залягали потужні шари міського звалища класичного часу (рис. 1; 2).

Роботами 2009 р. було повністю розкопано підвальне приміщення будинку. Зважаючи на добре збереження, об'єкт підлягав консервації для подальшого експонування. Через це шари звалища, що залягають нижче, були досліджені невеликим шурфом (2,0 × 2,5 м) лише між стінами підвалу.

Рештки наземного приміщення елліністичного будинку і верхні ряди кладок південно-східної частини підвалу залягають у нижньому рівні шару світлого сіроглинистого ґрунту. Основна частина підвалу заглиблена в щільний чистий лес (перевідкладений материк?), що простежується у північно-західній частині розкопу від глибини 0,20 м від сучасної поверхні і далі понижується до південного сходу. Потужність шару лесу до 2,0 м; нижче залягають темні сіроглинисті ґрунти звалища.

Розміри підвального приміщення 3,40—2,60 м (захід—схід) — 3,55 м (північ—південь), вціліла висота 1,20 м. В плані підвал трапецієподібний. Система кладок стін — звична для підвалів житлових будинків периферійної частини міста: однолицьова, три-чотиришарова (другий—четвертий шари — бут), постелиста, рядова. У нижні ряди вкладено крупніші камені. У багатьох випадках рядність дотримується за рахунок укладання на висоту ряду декількох плит. Камені припасовані не щільно; у кутках і в місцях втрат використано бут, шви до 0,03 м. Стіни складені на глинистому розчині. Кладки змикаються впереміж.

Час зведення будинку визначається ситуаційно останньою третиною IV — початком III ст. до н. е.; час його загибелі — за матеріалами із заповнення і придонної частини близько середини II ст. до н. е.

Ймовірно, наземне приміщення над підвалом могло слугувати кухнею: у матеріалах з до-

волі однорідного заповнення підвалу знайдено значну кількість уламків посуду для приготування харчів і амфор, а ще багато кісток тварин. Посеред дна підвалу, ймовірно в господарських цілях, була вкопана нижня половина родоської амфори. Особливістю матеріалу із заповнення є значна (близько десятка) для такого невеликого об'єму кількість амфорних клейм, переважно родоських. Ексклюзивних знахідок у підвалі не було: будинок розташовувався неподалік міської стіни. Аналогічні (за кладкою стін, формою і розмірами) підвали будинків, розташовані поблизу міської захисної стіни, були розкриті в 1920-х рр. Б.В. Фармаковським на ділянці I у північно-східній частині городища та Н.О. Лейпунською в 1980—1990-х рр. у північних кварталах на ділянці НГСС. Будинки цих районів міста, як і той, що досліджувався на ділянці Б-III, традиційно менше багаті, ніж квартали у центральній і терасній частинах Ольвії.

Нижче долівки підвалу залягали шари звалища класичного часу. Верхня їх частина, ймовірно, була вибрана ще в пізньокласичний час. Найпізнішими знахідками є уламки аттичного столового посуду і амфор третьої чверті IV ст. до н. е. Матеріали звалища дають досить насичену хронологічну колонку типів аттичного чорнолакового імпорту середини V — середини IV ст. до н. е. На жаль, шари звалища досліджено лише до глибини 6,4 м, після чого шурф з метою збереження підвалу доби еллінізму було засипано виїнятим з нього ґрунтом до рівня долівки підвалу.

Таким чином, розкопана в цьому році частина будинку на ділянці Б-III доповнює наші уявлення про міську забудову північної частини Ольвії елліністичного часу:

У 2009 р. були також відновлені (після 2003 р.) роботи на ділянці Т-3 з дослідження великого житлового будинку (Т-3-1, «будинок Артимідора») елліністичного часу в терасовій частині Ольвії. Роботи здійснювалися вздовж усього східного борту розкопу новою прирізкою на площі 75 м² (20,0 × 3,5—4,0 м) і були доведені до рівня 0,4—0,5 м вище двору будинку Т-3-1. Метою подовження робіт була підготовка до розкриття східного ряду приміщень комплексу.

Розкрито низку об'єктів, що в плані постають як подвійний ряд решток шести приміщень, видовжених з півночі на південь уздовж

Рис. 1. Ольвія, ділянка Б-III. Підвал

Рис. 2. Ділянка Б-III, шурф, шари звалища

східного краю двору. Орієнтація східного ряду приміщень співпадає з орієнтацією краю двора та західного ряду приміщень комплексу. Залишки представлено траншеями від вибирання кладок стін та частинами бутових завалів у них. Вибирання кладок можна датувати (за знахідками розвалів червонолакового посуду) в північному приміщенні II ст., у південному — IV ст.

